

ALEXANDRE DUMAS

CEI TREI MUȘCHETARI

ALEXANDRE DUMAS (TATĂL) (1802 – 1870), romancier și dramaturg romantic francez. Romane istorice de aventuri, captivante prin savoarea narațiunii, eroic, insolit și imprevizibil. Memorii, note de călătorie. Considerat cel mai popular scriitor al timpului său în Franța. Autor a circa 300 de lucrări.

Tatăl său, Thomas Alexandre Davy de La Pailleterie, general al Revoluției Franceze, a murit când fiul său avea trei ani și jumătate (1806). Povestirile mamei sale despre faptele de vitejie ale tatălui său din anii de glorie ai lui Napoleon i-au stârnit imaginația pentru aventuri și eroi. În tinerețe, a fost în slujba ducelui d'Orléans. Apoi a lucrat ca funcționar în biroul unui notar și a debutat redactând piese de teatru împreună cu prietenul său, viconte Adolphe Ribbing de Leuven. În 1829 cunoaște primul succes grație reprezentației cu *Henric al III-lea și curtea sa*, la Comedia Franceză. Succesul continuă pe toată durata carierei sale literare, în genurile lui predilecte: teatrul și romanul istoric.

Cele mai cunoscute lucrări: *Cei trei mușchetari*, *După douăzeci de ani*, *Regina Margot*, *Contele de Monte-Cristo*, *Doamna de Monsoreau*, *Joseph Balsamo*, *Colierul reginei*, *Laleaua neagră*, *Cei 45*, *Robin Hood* ș.a.

Ultimul roman, *Cavalerul de Sainte-Hermine*, publicat inițial sub formă de foileton în 1869, a fost descoperit în fondurile Bibliotecii Naționale a Franței și publicat pentru prima dată în 2005.

„*Cei trei mușchetari: apologie formidabilă a libertății.*”

Denis TILLINAC

CARTIER

Publicată de Editura CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 24 05 87, tel.: 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

www.cartier.md

-15%

*Cărțile CARTIER editate în 2010 și având sigla **CARTIER** pentru 2010 pot fi procurate, în toate librăriile bune din România și Republica Moldova, cu o reducere de 15% din prețul indicat pe copertă.*

LIBRĂRIILE CARTIER

Casa Cărții, bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, Chișinău. Tel.: 34 64 61. E-mail: casacartii@cartier.md

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 21 42 03.

E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel./fax: 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Librăria Vărul Shakespeare, str. Șciusev, nr. 113, Chișinău. Tel./fax: 23 21 22.

E-mail: librariavs@cartier.md

Librăria 9, str. Pușkin, nr. 9, Chișinău. Tel.: 22 37 83. E-mail: libraria9@cartier.md

Această ediție a apărut în 2010.

© 2010, Editura Cartier pentru prezenta versiune românească.

Tipărită la Combinatul Poligrafic (nr. 00506)

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Dumas, Alexandre

Cei trei mușchetari / Alexandre Dumas ;

trad. din lb. fr. : Daniela Popescu ; cop. : Vitalie Coroban. – Ch. : Cartier, 2010
(Combinatul Poligr.). – 636 p. – (*Cartier popular*).

Tit. orig.: Les trois mousquetaires.

ISBN 978-9975-79-630-9

821.133.1-31

D-89

ISBN 978-9975-79-630-9

CARTIER POPULAR CLASIC

Alexandre DUMAS

Cei trei mușchetari

Traducere din franceză de Daniela Popescu

15
Din 1995

CARTIER *în toate librăriile bune*

Prefață

În care se arată că, în ciuda numelor lor terminate în *-os* și *-is*, eroii povestirii pe care vom avea onoarea să o istorisim cititorilor noștri nu au nimic mitologic în ei

Cu aproape un an în urmă, pe când făceam cercetări la Biblioteca Regală pentru cartea mea despre Ludovic al XIV-lea, am găsit din întâmplare *Memoriile lui d'Artagnan*, imprimate de către Pierre Rouge la Amsterdam, ca, de altfel, majoritatea operelor din acel timp, în care autorii doreau să spună adevărul, fără să mai amintească și despre Bastilia. Titlul mi-a plăcut de la bun început: am luat cartea acasă, cu permisiunea celui care se îngrijea de bibliotecă, bine-nțeles, și am citit-o pe nerăsuflăte.

Intenția mea nu este să fac o analiză a acestei cărți neobișnuite, așa că mă voi mulțumi să-i trimit direct la sursă pe acei cititori care apreciază tablourile de epocă. Ei vor găsi aici portrete creionate cu o mână de maestru; și, deși aceste schițe sunt, în marea lor majoritate, trasate pe ușile de cazarmă sau pe pereții bodegilor, ei vor recunoaște, la fel de adevărate precum în istoria lui M. Anquetil, portretele lui Ludovic al XIII-lea, al Anei de Austria, al lui Richelieu, al lui Mazarin și ale celor mai mulți curteni ai epocii.

După cum bine știm însă, ceea ce atrage spiritul capricios al poetului poate la fel de bine să nu-i impresioneze pe cititori. Or, admirând, așa cum și alții vor admira, fără îndoială, detaliile pe care le-am amintit, lucrul care m-a preocupat cel mai mult este cel căruia nimeni înaintea mea nu i-a acordat nici cea mai mică atenție.

D'Artagnan povestește că la prima lui vizită la domnul de Tréville, căpitanul mușchetarilor regelui, a întâlnit, în anticamera acestuia, trei tineri care făceau parte din ilustrul corp în care el însuși solicita onoarea de a fi primit, tineri care se numeau Athos, Porthos și Aramis¹.

¹ Vezi capitolul II, *Anticamera domnului de Tréville*.

Mărturisesc că cele trei nume străine mi-au trezit curiozitatea și m-am gândit de îndată că ele nu erau decât pseudonime, sub care d'Artagnan deghizase nume poate ilustre, asta în cazul în care purtătorii acelor nume de împrumut nu le aleseră ei înșiși în ziua în care, dintr-un capriciu, dintr-o nemulțumire sau din lipsă de noroc, îmbrăcaseră haina de mușchetar.

Din acel moment, nu am mai avut nicio clipă de liniște până când nu am găsit, în documentele epocii, o urmă a acestor nume extraordinare, care au făcut să se nască în sufletul meu o atât de mare curiozitate.

Singurul catalog de cărți pe care l-am citit pentru a atinge acest scop ar constitui el însuși un capitol întreg, lucru care ar fi foarte instructiv, dar prea puțin atractiv pentru cititorii mei. Mă voi mulțumi doar să le spun că, în chiar momentul în care, descurajat de atâtea căutări fără rezultat, era cât pe ce să abandonez cercetarea, am găsit, ghidat de sfaturile ilustrului meu prieten și savant Paulin Paris, un manuscris *in-folio*, având cota 4772 sau 4773, nu-mi mai amintesc prea bine, cu titlul:

Memoriile domnului conte de La Fère despre unele evenimente care s-au petrecut în Franța la sfârșitul domniei regelui Ludovic al XIII-lea și la începutul domniei regelui Ludovic al XIV-lea².

Se poate ghici cu ușurință bucuria mea când, răsfoind acest manuscris care era ultima mea speranță, am găsit la pagina douăzeci numele lui Athos, la pagina douăzeci și șapte numele lui Porthos și la pagina treizeci și unu numele lui Aramis.

Descoperirea unui manuscris total necunoscut, într-o epocă în care știința istoriei este atât de înaintată, mi-a părut un adevărat miracol. Ca atare, m-am grăbit să cer permisiunea de a-l imprima, cu scopul ca, într-o bună zi, să mă prezint, îmbogățit de cunoștințele altora, la Academia Artelor Frumoase, în cazul în care nu aș reuși să intru la Academia Franceză cu propriul meu bagaj de cunoștințe, lucru foarte probabil, de altfel. Această permisiune, trebuie să o spun, mi-a fost acordată cu mare amabilitate, lucru pe care îl amintesc aici pentru a aduce o dezmințire

² Cotele 4772 și 4773 nu puteau aparține decât Suplimentului fondurilor franceze (cotă actuală: ff. 13453) și corespundeau domnului Le Nain de Tillemont: *Istoria împăraților și prinților care au domnit în timpul primelor secole ale Bisericii și Memorii pentru a servi istoriei ecleziastice a primelor secole* (explicații furnizate cu amabilitate de doamna Laffitte, conservator la Departamentul de Manuscrise).

publică în fața răuvoitorilor care pretind că trăim sub o guvernare mediocră, potrivnică oamenilor de litere.

Prin urmare, ofer astăzi cititorilor noștri prima parte a acestui prețios manuscris, restituindu-i titlul care i se cuvine și luându-mi totodată angajamentul, dacă ea se va bucura de succesul pe care îl merită, așa cum mă aștept, de altfel, de a publica de îndată cea de-a doua parte.

Așteptând reacțiile cititorului, îl invit să mă acuze pe mine și nu pe contele de La Fère de plăcerea sau de plictisul provocat de lectura acestui manuscris.

Acestea fiind spuse, să purcedem la povestea noastră.

Alexandre Dumas

Cele trei daruri ale domnului D'Artagnan-tatăl³

În prima zi de luni a lui aprilie 1625, târgul Meung, unde s-a născut autorul *Romanului trandafirului*⁴, părea a se afla în plină revoluție, de parcă hughenoții/papistașii ar fi provocat o a doua La Rochelle.

O seamă de burghezi, văzând femeile fugind spre Grande-Rue și auzind copiii țipând în pragurile ușilor, se grăbiră să-și pună platoșele și să ia câte o muschetă sau o sulită și se îndreptară spre hanul *La morarul voios*, în fața căruia se aduna, crescând din minut în minut, o gloată gălăgioasă și plină de curiozitate.

În acele vremuri, asemenea manifestări de panică erau frecvente, ceea ce face că puține erau zilele în care un oraș sau un altul nu înscria în arhivele sale vreun asemenea eveniment. De fapt, nu era nimic altceva decât nobilii care se războiau între ei, regele care se războia cu cardinalul și spaniolii care declaraseră război regelui⁵. Apoi, pe lângă aceste războaie private sau publice, secrete sau fățișe, mai erau și hoții, cerșetorii, hughenoții, lupii și lacheii care declarau război tuturor. Burghezii ridicau întotdeauna armele împotriva hoșilor, a lupilor, a lacheilor, deseori împotriva nobililor și a hughenoților, uneori împotriva regelui, dar niciodată împotriva cardinalului sau a spaniolilor. Ca urmare, datorită acestei obișnuințe, în acea primă luni a lui aprilie 1625, burghezii, auzind zarvă mare, dar nevăzând nici steagul galben cu roșu⁶, nici pelerina ducelui de Richelieu, se îndreptară în grabă spre hanul *La morarul voios*.

Ajuns acolo, fiecare a putut să vadă și să recunoască pricina acelei vânzoleli.

³ Cf. Courtilz (capitolul I), cu numeroase variante: scena se petrece la Saint-Dyé, pe malul stâng al Loarei, agresorul este Rosnay; Milady apare mai târziu.

⁴ Jean de Meung (și Guillaume de Lorris), *Romanul trandafirului*, Lyon, G. Le Roy, 1485.

⁵ Ludovic al XIII-lea a declarat război Spaniei abia pe 21 mai 1635.

⁶ Culorile pavilionului spaniol.

Un tânăr... să-i schițăm portretul foarte pe scurt: imaginați-vi-l pe don Quijote la optsprezece ani, un don Quijote neînmarmat, fără cămașă de zale și fără cuirasă, un don Quijote îmbrăcat cu o haină scurtă de lână, a cărei culoare albastră se transformase cu timpul în nuanța nedefinită a drojdiei de vin și a azurului ceresc; chip alungit și oacheș; pomeții obrazilor bine evidențiați, semn de viclenie; mușchii maxilarului foarte dezvoltati, indiciu infailibil după care se recunoaște un gascon, chiar și când nu poartă beretă, or, tânărul nostru purta pe deasupra și o beretă împodobită cu un soi de pană; privire îndrăzneță și inteligentă; nas coroiat, dar fin conturat; prea înalt pentru un adolescent, prea scund pentru un om în toată firea și pe care un ochi neavizat l-ar fi luat drept un fiu de fermier aflat în călătorie, dacă nu ar fi fost sabia sa lungă care, atârnată de cureaua de piele, se lovea de coapsa proprietarului când acesta mergea, sau de părul zburlit al calului, când umbla călare.

Căci tânărul nostru avea un cal, și acest cal era așa de nemaivăzut, încât s-a făcut de îndată remarcat: era un căluț din Béarn, în vârstă de doisprezece sau paisprezece ani, galben, cu coada retezată, dar cu ariceală la picioare, și care, mergând cu capul mai jos de genunchi, fapt care făcea inutilă folosirea căpăstrului, parcurgea opt leghe pe zi. Din nefericire, însușirile acestui cal erau atât de bine ascunse sub culoarea stranie a părului și sub înfățișarea lui ciudată, încât, într-o vreme în care toată lumea se pricepea la cai, apariția sus-numitului căluț la Meung, unde intrase cu un sfert de ceas înainte pe poarta Beaugency, stârni o uimire care îl afectă pe călărețul însuși.

Și aceasta îl răni cu atât mai tare pe d'Artagnan (căci așa se numea acest don Quijote al acestei noi Rosinante), cu cât el însuși era conștient de ridicolul pe care i-l dădea, oricât de bun călăreț ar fi fost, un asemenea cal; de altfel, el primise suspinând adânc acest dar pe care i-l făcuse domnul d'Artagnan-tatăl, știind că un asemenea animal valora cel puțin douăzeci de livre; însă era la fel de adevărat că vorbele care însoțiseră darul erau neprețuite.

– Fiule, spusese gentilomul gascon în acel dialect pur bearnez, de care Henric al IV-lea nu reușise niciodată să se dezvețe, fiule, acest cal a văzut lumina zilei acum aproape treisprezece ani în casa tatălui tău, pe care n-a părăsit-o niciodată, lucru ce trebuie să te facă să-l iubești. Nu-l vinde niciodată, lasă-l să moară de bătrânețe în demnitate și în liniște;

și, dacă pornești la drum cu el, cruță-l ca pe un bătrân servitor. La curte, în cazul în care vei avea onoarea să ajungi acolo, onoare la care îți dă dreptul obârșia ta nobilă, apără cu demnitate titlul de gentilom care a fost purtat, mai bine de cinci sute de ani, cu fruntea sus, de strămoșii noștri. Pentru tine și pentru ai tăi, și prin ai tăi înțeleg părinții și prietenii, să nu ierți nimănuui nimic, decât domnului cardinal și regelui. Să nu uiți niciodată că un gentilom își croiește drum astăzi doar prin curajul său. Cine șovăie fie și numai o secundă, lasă să-i scape norocul pe care, tocmai în acea secundă, soarta i-l oferea. Ești tânăr, de aceea trebuie să fii viteaz din două motive: întâiul, pentru că ești gascon, și al doilea, pentru că ești fiul meu. Să nu-ți fie frică de nicio întâmplare și să cauți aventura. Te-am învățat să mânuiești spada; ai un genunchi de fier și un pumn de oțel; luptă cu orice prilej; luptă, cu atât mai mult cu cât duellurile sunt interzise⁷, astfel demonstrând că ai de două ori mai mult curaj. Nu pot să-ți dau, fiule, decât cincisprezece scuzi, calul meu și sfaturile pe care tocmai le-ai auzit. Mama ta va adăuga rețeta unui leac pe care o are de la o țigancă și care are virtutea miraculoasă de a vindeca orice rană, dacă n-a atins inima. Profită de orice și trăiește fericit mulți ani de acum încolo. Nu mai am de adăugat decât o pildă, nu a mea, căci eu n-am mers niciodată la curte și nu am luptat decât în războaiele religioase ca voluntar; vreau să vorbesc despre domnul de Tréville, care odinioară mi-a fost vecin și care a avut cinstea să se joace în copilărie cu regele nostru, Ludovic al XIII-lea, Dumnezeu să-l aibă în pază! Câteodată jocurile lor deveneau adevărate lupte și, din aceste lupte, regele nu ieșea întotdeauna învingător. Loviturile pe care le-a primit l-au făcut să-l prețuiască mult pe domnul de Tréville, care i-a devenit prieten. Mai târziu, domnul de Tréville s-a luptat de cinci ori, cu alți adversari, în prima sa călătorie la Paris; după moartea fostului rege până la majoratul noului rege, fără a pune la socoteală războaiele și asediile, s-a luptat de șapte ori; și, de la majorat până astăzi, de o sută de ori, poate! Astfel, în ciuda edictelor, ordonanțelor și sentințelor, iată-l căpitan al Mușchetarilor⁸, adică al

⁷ Conform ordonanțelor lui Henric al III-lea, reinnoite de edictele lui Ludovic al XIII-lea (1617).

⁸ Tréville a fost numit căpitan-locotenent al mușchetarilor abia pe 30 octombrie 1634, anterior el fiind sublocotenent din 1625. El nu a fost niciodată tovarășul de joacă al viitorului rege Ludovic al XIII-lea.

unei legiuni de Cezari de care regele este tare mândru și de care domnul cardinal se teme, el, căruia nu-i e frică de aproape nimic pe lumea asta, după cum o știi toți. Mai mult, domnul de Tréville câștigă zece mii de scuzi pe an; este, deci, un nobil foarte puternic. A început ca tine; mergi la el cu această scrisoare și ia-l drept model.

Acestea fiind spuse, domnul d'Artagnan îl încinse pe fiul său cu propria-și spadă, îl sărută cu tandrețe pe obraji și îi dădu binecuvântarea lui.

Ieșind din camera tatălui său, tânărul își găsi mama așteptându-l cu faimoasa rețetă ce urma să fie des întrebuințată, dacă luăm în considerare sfaturile primite mai sus. Despărțirea fu mai afectuoasă de data asta, nu că domnul d'Artagnan nu și-ar fi iubit fiul, care era singura sa progenitură⁹, dar domnul d'Artagnan era bărbat și considera că e nedemn de un bărbat să se lase copleșit de emoție, pe când doamna d'Artagnan era femeie și, în plus, mamă. Ea plânse mult și, să o spunem spre lauda domnului d'Artagnan-fiul, oricâte eforturi a făcut pentru a rămâne netulburat, așa cum se cuvenea unui viitor mușchetar, simțurile avură câștig de cauză, așa că vărsă o mulțime de lacrimi, nereușind să ascundă nici pe jumătate ceea ce simțea.

În aceeași zi, tânărul se așternu la drum, având asupra sa cele trei daruri părintești, care erau alcătuite, așa cum am mai spus, din cincisprezece scuzi, un cal și scrisoarea către domnul de Tréville; după cum putem ghici, sfaturile fuseseră date cu multă generozitate.

Cu așa o zestre, d'Artagnan era, prin starea lui sufletească și trupească, asemenea eroului lui Cervantes, cu care l-am comparat într-un chip atât de fericit atunci când, în numele datoriei de istoric, a trebuit să-i schițăm portretul. Dacă don Quijote lua morile de vânt drept uriași și turmele de oi drept armate, d'Artagnan vedea în fiecare surâs câte o insultă și în fiecare privire o provocare. Din această cauză, fusese pe picior de luptă pe tot parcursul călătoriei, de la Tarbes până la Meung, și dusesse mâna la spadă de zece ori pe zi; totuși, pumnul lui nu se abătu asupra niciunei fălci, iar spada nu ieși din teaca ei. Nu că înfățișarea bietului căluț galben n-ar fi stârnit destule zâmbete pe chipurile trecătorilor; dar, cum deasupra mârtoagei zângănea o ditamai spada și cum deasupra acestei spade strălucea o privire mai mult cruntă decât trufașă, trecătorii își în-

⁹ *Date istorice:* d'Artagnan avea cel puțin șase frați și surori.

frânau râsul sau, dacă râsul le biruia prevederea, încercau să râdă doar în colțul gurii, asemenea măștilor antice. D'Artagnan își păstră astfel ținuta mândră până în acel biet orașel Meung.

Dar, odată ajuns acolo, pe când descăleca în fața porții *Morarului voios* fără ca nimeni, nici hangiul, nici vreun slujitor sau vreun grăjdar să-i țină calul de dârlogi, d'Artagnan văzu pe o fereastră întredeschisă un gentilom cu o statură înaltă și mândră, puțin cam mohorât la față, care vorbea cu doi inși ce-l ascultau cu luare-aminte. Crezu, ca de obicei, că era vorba despre el și ascultă cu atenție. Însă, de această dată, d'Artagnan nu se înșelase decât pe jumătate: nu despre el era vorba, ci despre calul său. Gentilomul părea că enumeră ascultătorilor toate calitățile mârțoagei și, deoarece, așa cum am mai spus, ascultătorii arătau un respect deosebit povestitorului, cei doi izbucneau mereu în râs. Or, cum doar un surâs era suficient ca să-l scoată din sărite pe tânărul nostru, se înțelege ce efect avură asupra lui asemenea hohote gălăgioase.

D'Artagnan vru, totuși, să vadă nutra nerușinatului care-și bătea joc de el. Își aținti privirea mândră asupra străinului și văzu că era un bărbat de vreo patruzeci – patruzeci și cinci de ani, cu ochi negri pătrunzători și fața palidă, cu un nas gros și cu mustața neagră, foarte îngrijită. Purta pantaloni până la genunchi și o vestă de culoare liliachie, cu găitane de aceeași culoare, fără niciun alt ornament decât obișnuitele despicături prin care se vedea cămașa. Deși nouă, îmbrăcămintea era mototolită, ca orice haină de călătorie ținută mult timp într-un cufăr. D'Artagnan observă toate aceste detalii la repezeală, dar cu conștiinciozitatea celui mai migălos cercetător, și, fără îndoială, dintr-o pornire lăuntrică ce-i spunea că acest străin urma să aibă o mare influență asupra viitorului său.

Cum însă, în momentul în care d'Artagnan își pironia privirea asupra gentilomului cu straie liliachii, acesta făcea la adresa mârțoagei bearneze una dintre cele mai savante și mai amănunțite demonstrații, cei doi ascultători izbucniră în râs, în vreme ce el însuși lăsă, împotriva obiceiului său, să-i mijească în colțul gurii o umbră de surâs. De data asta, nu mai încăpea nicio îndoială, d'Artagnan se simți cu adevărat insultat. Astfel, pe deplin încredințat de insultă, își înfundă bereta pe ochi și, încercând să imite unele fandoseli de la curte, pe care le surprinsese în Gasconia la câțiva nobili aflați în călătorie, înaintă, cu o mână pe mânerul spadei și cu cealaltă în șold. Din nefericire, pe măsură ce avansa, mânia îl orbea

din ce în ce mai mult și, în locul frazelor demne și semețe pe care și le pregătise pentru a-și rosti provocarea, nu mai găsi pe vârful limbii decât niște cuvinte grosolane, pe care le însoți cu un gest furios.

– Ei, domnule, începu să strige, dumneata, care te ascunzi după oblon! Da, da, chiar dumneata, spune-mi și mie de ce râzi, ca să râdem împreună!

Gentilomul își plimbă încet privirea de la cal la călăreț, ca și cum i-ar fi trebuit un pic de răgaz ca să înțeleagă că lui i se adresau acele reproșuri ciudate; apoi, când nu-i mai rămase nicio îndoială, își încruntă ușor sprâncenele și, după o tăcere destul de lungă, îi răspunse lui d'Artagnan cu un amestec de ironie și obrăznicie imposibil de descris în cuvinte:

– Nu vorbeam cu dumneata, domnule!

– În schimb, eu vorbesc cu dumneata! se răsti tânărul, exasperat de acel amestec de obrăznicie și bune maniere, de cuviință și respect.

Străinul îl mai privi o clipă cu un surâs în colțul gurii, apoi, plecând de la fereastră, ieși agale din han și se opri în fața calului, la doi pași de d'Artagnan. Înfațișarea sa calmă și chipul batjocoritor sporiseră veselia celor doi cu care stătea de vorbă și care rămăseseră lângă fereastră.

Văzându-l că se apropie, d'Artagnan scoase spada din teacă cam de vreo jumătate de cot.

– Acest cal trebuie că este, sau mai bine zis a fost, în tinerețea lui, floare galbenă de unișor, spuse străinul, continuându-și cercetările începute și întorcându-se spre ascultătorii lui de la fereastră, fără a părea să observe exasperarea lui d'Artagnan, care se ridica precum un zid între el și ceilalți. O culoare foarte cunoscută, de altfel, în botanică, dar până acum foarte rar întâlnită la cai.

– Râzi de cal fiindcă nu-ți dă mâna să râzi de stăpân! țipă furios emulul lui Tréville.

– Eu nu râd des, domnul meu, spuse străinul, după cum bine poți să-ți dai seama după chipul meu. Totuși, țin să păstrez privilegiul de a râde când am chef.

– Iar mie nu-mi place să se rădă când n-am eu chef!

– Chiar așa, domnul meu? continuă străinul mai liniștit ca oricând. Foarte bine, mi se pare normal. Și, întorcându-i spatele, se pregăti să reintre în han pe poarta cea mare, sub care d'Artagnan văzuse la sosire un cal gata înșeuat.

Dar lui d'Artagnan nu-i stătea în fire să lase astfel să plece un om care avusese neobrăzarea să-și bată joc de el. Scoase spada cu totul din teacă și se repezi pe urmele străinului, răcnind:

– Întoarce-te, hei, întoarce-te, domnule zeflemist, că altfel te lovesc pe la spate!

– Să mă lovești pe mine! spuse celălalt, întorcându-se și privindu-l pe tânăr cu o mirare amestecată cu dispreț. Ei, hai, dragul meu, trebuie că ești nebun!

Apoi, cu glas scăzut, ca și cum ar fi vorbit cu el însuși, adăugă:

– Ce supărător! Ce mai găselniță și pentru Maiestatea Sa, care caută curajoși peste tot, ca să-i facă mușchetari!

Nici nu sfârși bine că d'Artagnan îi și trase o lovitură atât de zdravănă cu vârful spadei, încât, dacă străinul nu ar fi sărit un pas înapoi, probabil că ar fi glumit pentru ultima dată. Acesta, văzând că se îngroașă gluma, scoase și el sabia din teacă, își salută adversarul și se puse în gardă. Dar, în clipa următoare, cei doi ascultători însoțiți de hangiu tăbărără asupra lui d'Artagnan cu lovituri de ciomag, de lopată și de vătra. Ceea ce era o schimbare de atac atât de rapidă și neașteptată, încât adversarul lui d'Artagnan, în timp ce acesta se întorcea ca să facă față grindinei de lovituri, își băgă spada în teacă la fel de sigur pe sine cum și-o scosese și, din actorul care era cât pe ce să fie, redeveni spectator al bătăliei, rol pe care îl îndeplini cu nepăsarea sa obișnuită, mormăind totuși printre dinți:

– Să-i ia naiba pe toți gasconii ăștia! Urcați-l pe calul lui portocaliu și ducă-se!

– Nu înainte de a te fi ucis, lașule! strigă d'Artagnan, luptând din răspuțeri și fără să dea înapoi din fața celor trei adversari care-l ciomăgeau fără milă.

– Câte ifose, murmură gentilomul. Pe onoarea mea, gasconii ăștia nu-și mai bagă odată mințile-n cap! Ciomăgiți-l în continuare, dacă ține morțiș. Când o să obosească, o să spună el singur că s-a săturat.

Dar străinul încă nu știa cu ce încăpățânat avea de-a face. D'Artagnan nu era omul care să se dea bătut cu una cu două. Astfel, lupta mai dură încă o vreme, până când, istovit, tânărul scăpă din mână spada ruptă în două de o lovitură de ciomag. O altă lovitură îl nimeri în frunte, culcându-l la pământ, plin de sânge și aproape leșinat.

Cum la locul cu pricina începură să se adune oameni care veneau de pretutindeni, hangiuul, temându-se să nu se iște prea multă vâlvă, ajutat

de câțiva slujitori, îl duse pe rănit în bucătărie, unde îi dădu câteva îngrijiri.

Cât despre gentilom, acesta își reluase locul lângă fereastră și privea cu o oarecare neliniște mulțimea care, adunându-se acolo, îl stingherea teribil.

– Ei bine, ce face nebunul acela? întrebă el, întorcându-se către hangiuul care tocmai intrase cu un scârțâit de ușă, să-l întrebe de sănătate.

– Excelența Voastră e bine-sănătoasă? se interesă hangiuul.

– Cum nu se poate mai bine, dragul meu hangiu, dar spune-mi ce mai face tânărul nostru.

– Mai bine, răspunse hangiuul, acum a leșinat de tot.

– Adevărat? spuse gentilomul.

– Dar, înainte de a leșina, și-a adunat ultimele puteri ca să vă strige și să va înfrunte, răcnind.

– Tinerelul ăsta e dracul gol, exclamă străinul.

– Da' de unde, Excelență, nu-i niciun drac, urmă hangiuul disprețuitor, căci, pe când era leșinat, l-am scotocit peste tot și n-am găsit decât o cămașă, iar în pungă numai unsprezece scuzi; lucru care nu l-a împiedicat să adauge, înainte de a leșina, că, dacă așa ceva i s-ar fi întâmplat la Paris, v-ați fi căit pe loc, dar că aici o să vă căiți puțin mai târziu.

– Atunci, spuse străinul cu nepăsare, o fi vreun prinț de sânge care umblă deghizat.

– Vă spun lucrul ăsta, nobilul meu domn, ca să fiți prevăzător.

– În furia lui n-a lăsat să-i scape niciun nume?

– Ba da, lovea cu mâna peste buzunar și zicea: „O să vedem noi ce părere o să aibă domnul de Tréville când o să afle cum a fost umilit protejatul său”.

– Domnul de Tréville? spuse străinul, dintr-odată foarte atent. Lovea cu mâna peste buzunar pronunțând numele domnului de Tréville? Ia spune, dragul meu hangiu, în timp ce tânărul dimitale era leșinat, nu te-ai putut abține să nu arunci o privire în buzunarul cu pricina, nu-i așa? Ce-ai găsit înăuntru?

– O scrisoare pentru domnul de Tréville, căpitanul mușchetarilor.

– Adevărat?

– Chiar așa cum am cinstea să vă spun, Excelență!

Hangiuul, nefiind înzestrat cu o minte prea luminată, nu băgă de seamă

efectul pe care îl avură vorbele sale asupra străinului. Acesta se îndepărtă de pervazul ferestrei de care se rezemase până atunci și încruntă din sprâncene, ca un om îngrijorat.

– La naiba, mormăi el printre dinți, să-mi fi trimis oare Tréville pe gasconul acesta?

E cam necopt! Dar, la urma urmei, o lovitură de spadă e o lovitură de spadă, nu contează vârsta celui care ți-o dă, și te ferești mai mult de un copilandru decât de oricare altul; la urma urmei, buturuga mică răstoarnă carul mare.

Și, preț de câteva minute, străinul rămase pe gânduri.

– Hei, hangiule, spuse el în cele din urmă, n-ai putea să mă descotorosești de apucatul ăsta? Nu mă lasă inima să-lucid și, totuși, adăugă el pe un ton rece și amenințător, mă stingherește. Unde-i acum?

– În camera neveste-mi, la primul etaj, i se dau îngrijiri.

– Boarfele și sacul le are cu el? Nu și-a dat jos haina?

– Nu, sunt toate jos, în bucătărie. Dar dacă tânărul ăsta nebun vă stă în cale...

– Fără-ndoială. Stârnește în hanul dumitale o zarvă cu care oamenii cumsecade nu sunt obișnuți. Urcă la dumneata, fă-mi socoteala și dă de știre valetului meu.

– Cum? Domnul ne părăsește deja?

– Nu-i nimic nou, fiindcă îți poruncisem deja să-mi pui șaua pe cal. Nu mi-ai îndeplinit porunca?

– Cum să nu, și, după cum v-ați putut încredința singur, calul Domniei Voastre se află sub poarta cea mare, gata de drum.

– Bine, atunci fă precum ți-am spus.

„Ei bine, își spuse în sinea lui hangiul, să se teamă oare de copilandrul acesta?” Dar o privire poruncitoare a străinului îi reteză gândul. Se înclină cu umilință și ieși.

– Nu-i bine ca nebunul acesta să o vadă pe Milady¹⁰, își spuse străinul; trebuie să sosească din clipă în clipă; chiar a întârziat. Ia mai bine să încalec și să îi ies în întâmpinare... Măcar dacă aș ști ce-i cu scrisoarea aceea adresată lui Tréville!

¹⁰ Se știe ca acest cuvânt, *Milady*, nu este folosit decât dacă este urmat de un nume de familie. Dar așa apare în manuscris, în consecință, nu-l vom modifica (*nota autorului*).